

KAKO PREMOSTITI DUBOKE PODJELE U MOJOJ RODNOJ AMERICI I MOJOJ DRUGOJ DOMOVINI HRVATSKOJ

Okrvavljeni Kansas i dostojanstvo različitosti

Piše Julienne Bušić

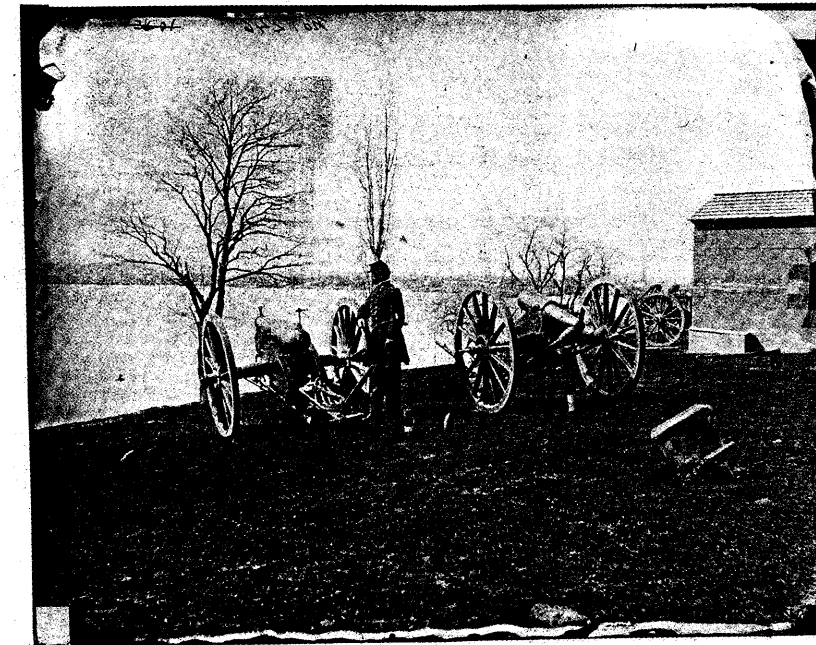
Stojim na granici između Kansasa i Missourija, na mjestu najkrvavijih bratoubilačkih sukoba koji su doveli do američkoga građanskog rata, i muči me neopisiv osjećaj dežavu.

Put vodi do Libertyja u Missouriju i kuće gdje je odrastao moj irski prapradjed Robert Semple Kelley, kapetan u južnjačkoj vojsci te urednik i vlasnik Squatter Sovereign, radikalnih novina o južnjačkim pravima. Morao je 1864. pobjeći u Montanu nakon što su mu pobjednici sa sjevera zaplijenili svu imovinu. Ipak, kasnije ga je savezitim šerifom imenovao Grover Cleveland, predsjednik SAD-a i demokrat. Kad je Cleveland izgubio izbore, moj je prapradjed dao otkaz, govoreći da "neće raditi nijedan dan za republikance", i održao je riječ. U ono doba, republikanci su podržavali višu klasu, ekonomske interese - drugim riječima, "proklete sjevernjake".

U KRAJU JESSEA JAMESA

Ako iz Libertyja krenete na istok, doći ćete u Kearney, gdje se rodio Jesse James, za neke nemilosrdni ubojica koji je ubijao nenaoružane ljude (ukupno osmoricu) i terorizirao sela, a za druge simbol južnjačkog karaktera i odmetničkog duha, buntovnik protiv nepravda koje su nametali došljaci sa sjevera. Njegov rodni dom, netaknut i neuprljan od vremena njegove smrti, danas je muzej pod upravom savezne države Missouri; ako želite, možete se čak učlaniti u udruženje "Prijatelji farne James" i dobivati mjesečne brošure o tamošnjim skupovima, od kojih je zadnji okupio pisce vesterna.

S druge strane granice, u Kansasu, nekoliko milja zapadnije, nalazi se zloglasni strogo čuvani zatvor u Leavenworthu. Iza njegovih zidina s bodljikavom žicom, ispod prijetehih strazarskih tornjeva, žive mnogi za koje bi se moglo reći da su moderni Jesse James: nekima junaci, drugima mrski zločinci. Oni godinama čarne u vlažnim ćelijama, dok ljudi koji ne shvaćaju to proturječenje grmu iz cijeloga svijeta da odaju priznanje i počast "Kralju odmetnika" nekoliko milja dalje, u Missouriju. Jedini spomenik koji će većina ovih zatorenika dobiti jest bezimni nadgrobni kamen na bezimnom groblju, na kojem će možda stajati

slavna dosjetka Billyja Kida: "Vremena se mijenjaju, ali ja ne".

Ta izreka možda najbolje objašnjava duboke raskole u Americi, ali i u Hrvatskoj. Taksist koji me vozio iz zračne luke kad sam stigla u "Okrvavljeni Kansas", kako ga nazivaju povjesničari, potvrdio je i raskol i naizgled nepremostivi jaz koji zjapi između dviju strana. Sve je počelo kad sam mu rekla da živim u Hrvatskoj.

- Ne želim više putovati nikamo izvan Amerike - rekao je on - otkad sam prošle godine bio u Meksiku.

Upitala sam ga što mu se dogodilo u Meksiku da je zamrzio međunarodna putovanja.

- Nakon tjedan dana ondje, napokon sam u gomili ugledao još jednog bijelca, pa sam mu prišao i rekao kako mi je drago što vidim Amerikanca. On se okrenuo i mrko me pogledao. 'Ja nisam Amerikanac', rekao je, 'ja sam iz Kanade.'

Taksist je odmahnuo glavom u nevjerici. - Najutro se na mene jer sam pomislio da je Amerikanac! - rekao mi je. - Kao da sam ga uvrijedio!

- Ali zašto ste pomislili da je Amerikanac čim ste vidjeli da je bijelac? - upitala sam ga jer me njegova priča pomalo zabavljala.

- Ne znam - rekao je - izgledao mi je kao Amerikanac i gotovo.

- Hrvati su bijelci iako nisu Amerikanci - rekla sam mu.

- Znam, ali meni je tako izgledao - rekao je. - Teško je to objasniti.

Razgovor je neizbježno skrenuo na rat u Iraku. Taksist je naglasio da SAD samo želi nametnuti "moral" i "civilizaciju" zemljama gdje se lopovi kažnjavaju rezanjem ruke i gdje se krše prava žena. Biti Amerikanac - to je njemu značilo nešto konkretno i opipljivo: čuvati vrijednosti i načela na kojima je njegova zemlja utemeljena prije više stoljeća, ali ko-

ja su nekima odedavno postala predmet ismijavanja.

KAD SU BOJE BILE OŠTRJE

Dok je govorio, s nelagodom sam se sjetila nečega što je zloglasni masovni ubojica Charles Manson rekao prije mnogo godina na američkoj televiziji u udarnom terminu. Kad ga je novinar upitao je li lud, Manson je posprdnno odgovorio: - Stari moj, bio sam lud onda kad je to nešto značilo. Danas su svi ljudi.

Usporedba se sama nameće. U Sjedinjenim Državama, ali ne samo tamo, sve je prije bilo mnogo jednostavnije, nešto je značilo "biti Amerikanac", bilo je mnogo lakše definirati stvari, boje su bile mnogo oštrije, znalo se tko je pravi čovjek, neke su stvari bile uvijek prave, dok su druge bile uvijek krive. Ljudi su živjeli vrlo prisno, dijelili su istu vjeru i vrijednosti. Danas, zbog globalizacije, Interneta, putovanja, višetličkih društava, stalno nai-

lazimo na razlike. Danas se sve zamutilo, čini se kao da je pola stanovništva diglo ustanak. Politika ideologije koja je vladala u 20. stoljeću odgovarala je na pitanja "što" i "kako", ali 21. stoljeće uvodi politiku identiteta i postavlja pitanja "tko" i "zašto". Ljudi hoće čuti "tko" i "zašto". Hoće znati kojoj priči pripadaju.

9 TISUĆA VRSTA PTICA

Sada se javlja pitanje: kako odgovoriti na tu potrebu bez nazadovanja u plemensku zajednicu? Postoji li neka nova paradigma, jača od Platonova univerzalizma, koji se čini krajnje neprikladnim za današnje ljude? Pogledajmo istinu u oči: tvrdnja da svijet osjetila, ono što vidimo, čujemo i dodirujemo, nije stvarnost, da je istina jednaka za sve, da ono lokalno, posebno i jedinstveno nije važno i čak ne postoji - ta tvrdnja ne uvjerava velik dio svijeta. Da bi uklonio plemensko društvo, Platon je htio izbrisati razlike i nametnuti jednu sveopću istinu, ali to ne funkcionira - gotovo. Osim toga, razlike ne vode uvijek u plemensko društvo, iako su neki tako protumačili Huntingtonov "Sukob civilizacija".

Jonathan Sacks, vrhovni rabin Britanske zajednice naroda, predložio je novu paradigmu u svojoj kontroverznoj knjizi "Dostojanstvo različitosti", paradigmu koja ide od općega prema posebnome, a ne obratno.

"Pravo čudo ovog stvorenog svijeta nije platonski oblik lista, nego 250.000 različitih vrsta lišća. Ne ideja ptice, nego 9000 vrsta koje postoje. Ne neki univerzalni jezik, nego 6000 jezika koji se danas govore. Čudo je što iz jedinstva proizlazi raznolikost, što jedinstvo tamo gore (u religijskom smislu) stvara raznolikost ovdje dolje", piše on.

Sacks pita zašto je Bog pozvao jednu osobu, Abrahama, i jednu ženu, Saru, i rekao im "budite drukčiji", pri čemu ističe da kadosh, hebrejska riječ za "svet" u Bibliji, zapravo znači "različit, poseban, izdvojen". "Da bi nas sve naučio dostojanstvu različitosti", zaključuje on. Nova paradigma, nešto što premošćuje duboke podjele u mojoj rodnoj Americi i mojoj drugoj domovini Hrvatskoj. Duboke podjele koje se vide svugdje.

Eto o čemu sam razmišljala dok sam stajala na granici između Kansasa i Missourija, na mjestu najkrvavijih bratoubilačkih sukoba koji su doveli do američkoga građanskog rata.